Deklaracija 8. sabora HSLS-a

REPUBLIKA HRVATSKA - IDEJNI I POLITIČKI OTKLON OD DVAJU TOTALITARIZAMA 20. STOLJEĆA *

I

Bliži se svome svršetku krvavo 20. stoljeće u kojem je Hrvatska bila povijesna žrtva dva totalitarizma, fašističkog i komunističkog, što je platila prevelikim brojem izgubljenih ljudskih života i uništenih materijalnih dobara.

Naše je stoljeće jedinstveno, jer ni u jednom razdoblju ljudske povijesti nije došlo do tako snažnog napretka u svim područjima ljudske djelatnosti, ali ni u jednom stoljeću čovjekova agresivnost nije poprimila tako zastrašujuće razmjere.

Naše stoljeće obilježava nezapamćeno krvoproliće: u dva svjetska rata i više desetaka međudržavnih i građanskih ratova život je izgubilo oko 90 milijuna ljudi, a još toliko nedužnih ljudskih bića planski je i hladnokrvno pobijeno iz ideoloških razloga (najviše u Hitlerovom Holokaustu i Staljinovom Gulagu). To je krvava bilanca fašizma i komunizma, dviju totalitarnih ideologija koje su obilježile ovo zlosretno stoljeće.

II

Fašizam nije bio koherentna ideologija, jer se u raznim zemljama (Italija, Njemačka, Španjolska) javljao u različitim oblicima. Ipak sve fašističke poretke povezuju ista bitna obilježja: nasilje, teror, suspenzija demokratskih institucija, progon neistomišljenika, ksenofobija, rasizam i antisemitizam kao opravdanja za genocid i masovne likvidacije nezamislivih razmjera.

U Hrvatskoj se fašistička ideologija i praksa razvijala kroz oblike ekstremnog nacionalizma: hrvatskog, srpskog i jugoslavenskog.

*** Izvorni naziv deklaracije 8. sabora HSLS-a bio je: "Hrvatska - povijesna žrtva dvaju totalitarizama" i pod takovim nazivom predstavljena je u medijima. Međutim 8. sabor HSLS-a usvojio je amandman kojim je naziv deklaracije promijenjen u "Republika Hrvatska - idejni i politički otklon od dvaju totailtarizama 20. stoljeća".**

Hrvatski ekstremni nacionalizam, ostvaren kroz ideologiju i zločinačku praksu ustaškog pokreta, poprimio je nedvojbeno fašistička obilježja. Ustaše su vlast u Hrvatskoj preuzele uz pomoć fašističke Italije i nacističke Njemačke. Uspostavom NDH 10. travnja 1941. ustaški se pokret institucionalizirao kao država bitno ovisna o fašističkim silama koje su je stvorile. Ustaška je vlast od 1941. do 1945. godine obilježena terorom i masovnim likvidiranjem Srba, Židova, Roma i Hrvata, protivnika ustaškog režima, čega je tragični simbol Jasenovac.

Ustaška politička ideologija i praksa nije nikada u Hrvata imala široku političku potporu. U najširim je slojevima hrvatskoga naroda najveći utjecaj imao nauk braće Radić s temeljnom idejom slobodne, mirotvorne i demokratske Hrvatske. Nastala i nestala u ratu, skupa sa svojim fašističkim pokroviteljima, Pavelićeva NDH nije bila ostvarenje one trajne težnje hrvatskoga naroda za stvaranjem svoje nezavisne države, koja je bitno obilježila cjelokupnu hrvatsku povijest, a posebno najnoviju u ovom stoljeću, još i prije stvaranja Kraljevine SHS (kasnije nazvanom Jugoslavijom) 1918. godine, te naročito nakon uvođenja šestosiječanjske diktature 1929.

III

Za vrijeme drugoga svjetskog rata u Hrvatskoj se razmahao građanski rat. U NDH je djelovao i četnički pokret kao srpska verzija fašističkog ustroja. Ipak, protiv NDH i Sila Osovine, u hrvatskom narodu, među Srbima u Hrvatskoj i pripadnicima ostalih nacionalnih manjina razvio se snažan antifašistički pokret. Brojem i organizacijom partizanski pokret u Hrvatskoj predstavljao je najznačajniji pokret otpora u tadašnjoj Europi. Međutim, njega vode komunisti jugoslavenske orijentacije, koji monopoliziraju antifašizam i zlorabe ga za prevlast komunističkog sustava. Pobjedom partizana u sklopu pobjede Saveznika nad fašističkim silama, Hrvatska je, u sastavu druge Jugoslavije, ušla u krug pobjedničke antifašističke koalicije.

Unatoč tomu, pobjedu partizanskog pokreta, upravo zbog njegova komunističkog i jugoslavenskog usmjerenja, većina hrvatskog naroda nije dočekala kao vlastito oslobođenje. Vlast jugoslavenskih komunista započela je masovnim represalijama i terorom, kojega su žrtve u najvećem broju bili Hrvati (Bleiburg, Križni put). Iako je Titov samoupravni socijalizam prolazio različite "revolucionarne etape" i mijenjao svoje lice pred svijetom, on nikada nije izgubio svoju totalitarnu bit.

Zato ni nakon pobjede Titovih jugo-komunista težnja za samostalnom i demokratskom Hrvatskom nije ugasla.

IV

Slom komunizma u Istočnoj Europi imao je za logičnu posljedicu raspad višenacionalnih država komunističkog tipa. Tako su, u okviru rasula Jugoslavije, stvoreni uvjeti i za konačni nastanak samostalne i demokratske Hrvatske. Za njeno međunarodno priznanje državnopravna osnova bila je Socijalistička Republika Hrvatska, u sklopu SFRJ, prema ustavnom ustroju iz 1974. godine. U svemu ostalom, Republika Hrvatska, obranjena u Domovinskom ratu protiv velikosrpske agresije, izraz je političkog i moralnog diskontinuiteta kako u odnosu na Jugoslaviju i njen komunistički režim, tako i spram NDH, s kojom ni u državnopravnom, ni u bilo kojem drugom pogledu nema i ne želi imati nikakve veze.

V

Na izmaku ovog krvavog stoljeća, suočeni s izazovom novoga milenija, mi sudionici 8. sabora HSLS-a, okupljeni u Zagrebu 23. 5. 1998. izjavljujemo:

1. Povijesti se ne odričemo, niti je zaboravljamo, ali hrvatsku državu i civilno društvo u njoj želimo graditi s jasnom i čvrstom političkom i moralnom distancom prema svim totalitarnim idejama i pokretima ekstremne desnice i ljevice, koje su u ovom stoljeću prouzročile nacionalnu tragediju hrvatskom narodu i pripadnicima nacionalnih manjina u našoj domovini.
2. Osuđujući oba totalitarizma koji su ovo stoljeće učinili stoljećem masovnih zločina, ne osuđujemo automatski kao zločince i sve pojedince koji su te ideologije prihvaćali. Zovu totalitarnih ideologija odazivali su se i ljudi dobrih namjera, nošeni idejom bilo nacionalne ili socijalne pravde. Moramo razlikovati konkretna zlodjela pojedinaca i odgovornost za njih od zaslijepljenosti ili političkog oportunizma koji nije rezultirao zločinom ili drugim oblicima zla.
3. Vrijednost i dostojanstvo ljudske osobe osnovno je političko polazište s kojim je HSLS stupio na političku scenu Hrvatske još u vrijeme raspada komunizma. To je naše temeljno načelo, jer smo čvrsto uvjereni da je samosvojna, autonomna i prema društvenom okolišu odgovorna osoba u središtu europske civilizacije, kojoj Hrvatska nerazlučivo pripada. U političkoj sferi izraz autonomije ljudske osobe su univerzalna prava čovjeka i građanina te parlamentarni poredak liberalne demokracije; u gospodarskoj sferi to je privatno vlasništvo; u duhovnoj sferi to je snošljivost u vjerskim i svjetonazorskim opredjeljenjima, sloboda istraživanja u znanosti i sloboda stvaralaštva u umjetnosti.

4. HSLS odbacuje generičko i kolektivističko poimanje čovjeka i stoga će se uvijek suprotstavljati svim oblicima jednoumlja, jer smo uvjereni da Hrvatska ima šanse samo ako odbaci svaku vezu s oba totalitarizma minulog stoljeća te slijedi globalne demokratske i liberalne vrijednosti s kojima svijet optimistički ulazi u novo tisućljeće. Na prijelomu stoljeća mi tako određujemo suvremeni smisao hrvatskog patriotizma i svoju odgovornost prema Hrvatskoj.